

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

ЧУМАЧЕНКО СЕРГІЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 342.922:351.746.1

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, доцент
Стародубцев Андрій Андрійович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
професор кафедри державно-правових
дисциплін

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент
Рибалка Наталія Олегівна,
Національна академія прокуратури
України, проректор

кандидат юридичних наук
Мельник Сергій Миколайович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
начальник військово-юридичного
факультету

Захист відбудеться 20 червня 2017 року о 13:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.28 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд.431.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий 17 травня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. А. Устименко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Забезпечення національної безпеки будь-якої держави як важлива та обов'язкова передумова й мета її сталого і ефективного розвитку є одним із життєво важливих завдань державотворення, що супроводжує людство на всіх історичних етапах становлення суспільно-правових відносин. Питання забезпечення національної безпеки є стратегічно значущими для України як правової держави із соціально орієнтованою ринковою економікою. Сьогодні, коли відбуваються численні реформи в складних умовах стрімкого якісного й кількісного зростання різноманітних внутрішніх і зовнішніх ризиків, загроз та викликів, особливо актуалізується проблема забезпечення безпеки країни, а отже, підвищується роль усієї системи, на яку покладено це завдання.

Очевидною є необхідність удосконалення системи забезпечення національної безпеки, що можливо лише при побудові й закріпленні оптимальної структури суб'єктів забезпечення національної безпеки, чіткого визначення їх адміністративно-правового статусу та розподілу їх функцій і повноважень. Наведене зумовлено тим, що ефективність досягнення загальнонаціональних цілей та інтересів залежить від рівня діяльності, передусім, суб'єктів забезпечення національної безпеки, належного регулювання їх адміністративно-правового статусу. Водночас діяльність і рішення суб'єктів забезпечення національної безпеки впливають на результативність адміністративного-правового регулювання, охорони та захисту об'єктів національної безпеки держави. Наявна неоднозначність щодо структури, завдань і цілей діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки, дублювання їх функцій і відсутність чіткого розподілу, а також налагодженої взаємодії таких суб'єктів, є одним із факторів низької якості забезпечення національної безпеки держави.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання та правоохоронні органи виступають важливими суб'єктами забезпечення національної безпеки України. При цьому правоохоронні органи як невід'ємна складова системи державних органів характеризуються своєю специфічною юрисдикцією, різноманітністю видів та особливостями діяльності, будучи орієнтованими, насамперед, на захист правопорядку, здійснення охорони основ конституційного ладу держави, прав, свобод та інтересів її громадян, боротьбу зі злочинністю й тероризмом. Тому одним із завдань реформи державного управління наразі є удосконалення саме системи правоохоронних органів та їх правового регулювання.

Варто відзначити, що окремі питання забезпечення національної безпеки держави вже були предметом дослідження таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як: В. Б. Авер'янов, В. В. Афанасьєв, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, Б. Броуді, М. М. Бурбика, І. П. Голосніченко, О. М. Гончаренко, В. В. Долежан, Ж. В. Завальна, І. В. Зозуля, Т. Є. Кагановська, Р. А. Калюжний, А. Б. Качинський, М. С. Кельман, Ю. В. Ковбасюк, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, Ю. Ф. Кравченко, А. М. Кузьменко, А. М. Куліш, Г. Ласвел, У. Липпман, В. А. Ліпкан, Д. М. Лук'янець, В. В. Мадіссон, В. Т. Маляренко, І. Є. Марочкін, М. І. Мельник, Г. В. Новицький, В. М. Олуйко, В. М. Пасічник, В. Г. Пилипчук, О. О. Резнікова, Г. В. Россіхіна, О. П. Рябченко, А. І. Семенченко, Г. П. Ситник, Н. В. Сибільова,

А. А. Стародубцев, І. В. Солошкіна, О. О. Тихомиров, М. М. Тищенко, М. І. Хавронюк, М. В. Цвік, В. Д. Чернадчук, О. А. Чуваков, З. Д. Чуйко, В. А. Шахов, Ю. С. Шемшученко тощо. Проте, враховуючи постійні зміни внутрішнього та зовнішнього середовища держави, проблематика національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту і, зокрема, адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки потребує подальшого розвитку й дослідження. Поняття і види суб'єктів забезпечення національної безпеки України, у тому числі правоохоронних органів, потребують уточнення, зважаючи на відсутність на законодавчому рівні закріплення конкретного вичерпного переліку правоохоронних органів, ознак та особливостей, виходячи з яких той чи інший державний орган визнається правоохоронним. Удосконалення потребує й термінологічний апарат, оскільки неоднозначне тлумачення багатьох категорій зумовлює виникнення юридичних колізій, функціонально-організаційної неузгодженості в системі органів державної влади, зниження ефективності правового регулювання системи забезпечення національної безпеки держави.

За таких умов актуальним є дослідження адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки держави та його особливостей, зважаючи на специфіку владних повноважень суб'єктів у сфері національної безпеки, і, відповідно, ефективність їх здійснення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напрямів наукових досліджень, визначених постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року» від 7 вересня 2011 р. № 942, планових тем юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та напрямів наукових досліджень кафедри державно-правових дисциплін Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на 2016–2019 роки «Реформування адміністративного права в умовах сучасних соціально-політичних трансформацій» (державний реєстраційний номер 0116U000915).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України, узагальнення практики його реалізації та доктринальних напрацювань визначити сутність та особливості адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки України та шляхи його нормативно-правового врегулювання.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційному дослідженні було поставлено такі основні задачі:

- визначити сутність та особливості національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони і захисту;
- узагальнити систему суб'єктів забезпечення національної безпеки України та обґрунтувати їх сутність, місце, значення і види;
- розкрити роль і значення інститутів громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки України;
- з'ясувати зміст поняття, виявити ознаки та особливості, виокремити та охарактеризувати види правоохоронних органів України як суб'єктів забезпечення національної безпеки України;

– визначити компетенцію правоохоронних органів України у сфері забезпечення національної безпеки України та охарактеризувати їх спеціальні повноваження у відповідній сфері;

– визначити чинники ефективності адміністрування системи забезпечення національної безпеки України;

– узагальнити зарубіжний досвід правоохоронної діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки та з'ясувати можливості його адаптації в Україні;

– розробити пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки України;

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі забезпечення національної безпеки України.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України.

Методи дослідження. Для досягнення мети дисертаційної роботи та наукової об'єктивності її результатів було застосовано комплекс загальнонаукових методів (системний, логічний, аналізу, синтезу, аналогії, абстрагування, дедукції, спостереження, порівняння, моделювання тощо) і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема, порівняльно-правовий, системно-структурний, аналітичний, формально-логічний, метод системного аналізу тощо. В основу методології дослідження покладено загальнонауковий діалектичний метод, за допомогою якого сформульовано та охарактеризовано проблеми національної безпеки держави й чинники їх розвитку (підрозділи 1.1, 1.3, 1.5, 2.1, 2.3, 3.1, 3.4). Методи абстрагування, аналізу та узагальнення застосовувалися в процесі розроблення дефініцій правових категорій національної безпеки (підрозділи 1.1, 2.1, 2.3, 3.1); порівняльно-правовий метод – при аналізі правового регулювання системи забезпечення національної безпеки держави та адміністративно-правового статусу суб'єктів її забезпечення (підрозділи 1.2, 1.4, 2.1, 2.3, 3.2). За допомогою системно-структурного методу проведено наукове обґрунтування класифікації типологічних і видових характеристик, що являють собою ознаки (особливості) формування правового поняття «національна безпека»; здійснено класифікацію видів суб'єктів забезпечення національної безпеки, охарактеризовано види правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення національної безпеки (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1). Документальний аналіз застосовувався в ході вивчення практично-правових аспектів адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки в Україні та світі й виявлення відповідної проблематики (підрозділи 1.3, 1.4, 2.2, 3.2). Аналітичний метод надав змогу визначити певні прогалини в нормах чинного законодавства з питань національної безпеки, запропонувати шляхи вдосконалення правового регулювання адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки держави, виявити можливості використання зарубіжного досвіду в даному напрямку (підрозділи 1.1, 2.1, 3.1, 3.4).

Науково-теоретичною основою дисертаційної роботи є праці вітчизняних і зарубіжних науковців в галузі загальної теорії держави та права, адміністративного права та інших галузей права, а також філософії й теорії управління. Нормативне підґрунтя дослідження становлять Конституція України, чинні закони, підзаконні нормативно-правові акти, що визначають правові засади забезпечення національної

безпеки держави, а також законодавство зарубіжних країн, досвід яких щодо правового регулювання забезпечення національної безпеки держави може бути використаний в Україні. Інформаційною та емпіричною базою дисертації стали узагальнення практичної діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки держави, політико-правова публіцистика, довідкові видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних досліджень теоретичних та практичних аспектів адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки України. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, зокрема:

уперше:

– здійснено класифікацію основних видів суб'єктів забезпечення національної безпеки за критеріями: 1) наданих відповідно до законодавства повноважень і компетенції у сфері забезпечення національної безпеки; 2) характеру повноважень у сфері забезпечення національної безпеки; 3) рівня управлінського забезпечення національної безпеки; 4) ролі й ступеня важливості діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки; 5) спеціалізації діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки й об'єкта забезпечення національної безпеки; 6) місця знаходження й географії поширення повноважень суб'єкта забезпечення національної безпеки;

– узагальнено види правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення національної безпеки України, а саме: 1) державні органи спеціального призначення з охорони та захисту безпеки й правопорядку в суспільстві й державі; 2) органи виконавчої влади України, що виконують правоохоронні та правозастосовні функції (наприклад, Національна гвардія України, Державна пенітенціарна служба України тощо); 3) контрольні та наглядові державні органи, які здійснюють правоохоронні й правозастосовні функції і завдання, які при цьому не є основними у їх діяльності;

– визначено чинники ефективності адміністрування системи забезпечення національної безпеки України, до яких віднесені зовнішні та внутрішні чинники;

удосконалено:

– наукові підходи до узагальнення особливостей розуміння національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту і на цій основі сформульовано авторське визначення категорії «національна безпека держави»;

– підхід до визначення сутності та особливостей адміністративно-правового статусу правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення національної безпеки України, а також системи органів державної влади у відповідній сфері;

– доктринальне обґрунтування основних викликів національній безпеці України, які класифіковано за такими критеріями: 1) зовнішньополітичні; 2) економічні; 3) соціально-культурні; 4) внутрішні;

дістали подальшого розвитку:

– наукові положення правових можливостей громадських об'єднань щодо забезпечення національної безпеки України, на підставі чого запропоновано концепцію їх розширення;

– науково-теоретичні підходи до розуміння основних функцій правоохоронних органів відповідно до їх адміністративно-правового статусу у сфері забезпечення національної безпеки України;

– пропозиції щодо удосконалення правового регулювання адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки України з урахуванням узагальнення можливостей адаптації в Україні зарубіжного досвіду діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки держави та правового регулювання їх адміністративно-правового статусу на прикладі окремих країн, зокрема США;

– науково-теоретичне обґрунтування складових низького рівня ефективності адміністрування системи забезпечення національної безпеки України: 1) безсистемність, фрагментарність, галузева неузгодженість, технічна недосконалість адміністративно-правових норм у сфері забезпечення національної безпеки держави, їх змістовна невідповідність реаліям сьогодення; 2) непоодинокі випадки відсутності реальних можливостей здійснення тих чи інших запланованих урядом заходів; 3) фактичне дублювання функцій, завдань і повноважень органів державної влади – суб'єктів забезпечення національної безпеки України; 4) відсутність чіткого законодавчого закріплення засад взаємодії і координації між суб'єктами забезпечення національної безпеки України; 5) відсутність єдиного координуючого органу з виключною компетенцією в даному напрямку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – як основа для подальшого дослідження проблем забезпечення національної безпеки України (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 25.01.2017 р.*);

– правотворчості – для вдосконалення нормативно-правових актів, які регулюють діяльність суб'єктів забезпечення національної безпеки України;

– правозастосовній діяльності – при вирішенні спорів, що виникають у разі здійснення практичної діяльності суб'єктами забезпечення національної безпеки України;

– освітньому процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ»; в ході проведення занять із зазначених дисциплін у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна та Харківському національному університеті внутрішніх справ. Їх враховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора (*акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 24.01.2017 р.*).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Нові наукові результати дисертації отримані дисертантом особисто. У співавторстві опубліковані: стаття у науковому періодичному виданні («The basic stages of development of the regional national security concept of Ukraine» / S. Filip, A. Starodubcev, S. Chumachenko // Verejná správa a regionálny rozvoj. – 2015. – № 2. – Volume XI (систематизовано класифікацію

джерел викликів національній безпеці України та розроблено висновки (обсяг – 0,05 д.а.) та тези наукового повідомлення («Современная концепция политического глобализма как основа правового обеспечения национальной безопасности Украины» / А. А. Стародубцев, С. В. Чумаченко // Collection of materials of the 5th International scientific conference «Problems and prospects of territories' socio-economic development», Opole, 4–5 april 2016. – The Academy of Management and Administration in Opole (визначено проблемні питання забезпечення національної безпеки України (обсяг – 0,03 д.а.)). У дисертації ідеї та розробки, які належать співавторам, не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування» (м. Київ, 10–11 липня 2015 р.); «Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази України як основи сталого розвитку суспільства» (м. Харків, 04–05 вересня 2015 р.); «Problems and prospects of territories' socio-economic development» (Opole, Poland, 14–15 квітня 2016 р.); «Стан та перспективи розвитку юридичної науки» (м. Дніпро, 2–3 вересня 2016 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у шести статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, чотирьох тезах наукових повідомлень на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації відповідає меті та завданням дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (185 найменувань на 21 сторінці) та додатку. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок, із них основного тексту – 186 сторінок, додаток викладено на 5 арк.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, визначаються її зв'язок з науковими планами, програмами та темами, мета і задачі дослідження, об'єкт і предмет, розкриваються методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наводяться відомості про апробацію результатів дослідження.

Розділ 1 «Суб'єкти забезпечення національної безпеки України» складається з трьох підрозділів і присвячений з'ясуванню сутності та особливостей національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту, визначенню системи суб'єктів забезпечення національної безпеки України, а також аналізу ролі і значення інститутів громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки України.

У **підрозділі 1.1 «Сутність та особливості національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту»** на основі аналізу багатьох доктринальних джерел наведено авторський варіант поняття й уточнено сутність національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту. Зокрема, під національною безпекою держави як об'єкта адміністративно-

правової охорони та захисту пропонується розуміти систему суспільно-правових відносин, які виникають, розвиваються чи припиняються у зв'язку з необхідністю досягнення й забезпечення стану захищеності держави, суспільства, людини та громадянина, а саме: їх інтересів та цінностей, гарантованих їм прав і свобод, у тому числі державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного, оборонного потенціалу держави тощо, від внутрішніх і зовнішніх загроз і небезпек, попередження та нейтралізації їх негативного впливу з метою реалізації національних інтересів, цілей і досягнення сталого розвитку суспільства і які, відповідно, потребують адміністративно-правової охорони та захисту й регулюються нормами адміністративного права.

Виокремлено систему особливостей національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту: 1) є системним, багатоаспектним явищем; 2) розглядається в контексті базисних цінностей суспільства, а не лише національних інтересів; 3) є однією з найважливіших цілей держави й одночасно передумовою досягнення цілей і реалізації інтересів держави й суспільства; 4) не тотожна і не протиставляється державній чи суспільній безпеці, оскільки об'єктами національної безпеки є людина і громадянин, суспільство та держава, перебуваючи в тісних взаємозв'язках і залежностях одне з одним; 5) одним із обов'язкових суб'єктів є носій владних повноважень у сфері національної безпеки (суб'єкти управління національною безпекою держави) щодо інших суб'єктів цих відносин; 6) є складовою міжнародної, регіональної та глобальної безпеки; 7) регулюється нормами адміністративного права.

У підрозділі 1.2 «Система державних суб'єктів забезпечення національної безпеки України» удосконалено поняття системи суб'єктів забезпечення національної безпеки України. Під системою суб'єктів забезпечення національної безпеки України пропонується вважати систему взаємодоповнюючих і взаємопов'язаних органів державної влади та місцевого самоврядування, а також громадських об'єднань, цілеспрямована діяльність яких в єдиному напрямі орієнтована на ефективну, своєчасну і адекватну реакцію сучасним викликам національній безпеці. Доводиться, що цього неможливо досягти за умови одноосібної діяльності окремо взятих уповноважених державою органів з питань захисту національної безпеки чи діяльності інститутів громадянського суспільства.

Проведено класифікацію основних видів суб'єктів забезпечення національної безпеки за такими критеріями: 1) залежно від наданих відповідно до законодавства повноважень і компетенції у сфері забезпечення національної безпеки: а) загальні; б) спеціальні; 2) за характером повноважень у сфері забезпечення національної безпеки: а) суб'єкти, наділені державно-владними повноваженнями щодо інших суб'єктів забезпечення національної безпеки; б) суб'єкти, яким делегуються державно-владні повноваження; в) суб'єкти забезпечення національної безпеки, яким не надані владно-розпорядчі повноваження щодо інших суб'єктів забезпечення національної безпеки; 3) залежно від рівня управлінського забезпечення національної безпеки: а) суб'єкти стратегічного забезпечення; б) суб'єкти тактичного забезпечення; в) суб'єкти оперативного забезпечення; 4) залежно від ролі й ступеня важливості діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки: а) основні; б) допоміжні; 5) залежно від спеціалізації діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки й об'єкта забезпечення національної безпеки:

суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки, екологічної безпеки, техногенної безпеки, правоохоронні органи та ін.; б) відповідно до місця знаходження й географії поширення повноважень суб'єкта забезпечення національної безпеки: а) загальнодержавні; б) регіональні; в) місцеві.

Підкреслюється, що основне навантаження по забезпеченню національної безпеки покладається на державу та її інститути, а суспільство і громадяни лише опосередковано беруть участь у відповідних процесах, при цьому доповнюючи один одного й формуючи єдину організаційно-функціональну систему. Разом із тим зауважується, що під час реформування адміністративно-правових засад забезпечення національної безпеки України очевидною є необхідність удосконалення нормативно-правової бази, яка врегульовує взаємодію державних і недержавних суб'єктів забезпечення національної безпеки з метою підвищення ефективності такої взаємодії і посилення відповідної ролі інститутів громадянського суспільства.

У підрозділі 1.3 *«Роль і значення інститутів громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки України»* на прикладі діяльності громадських об'єднань проаналізовано правові можливості інститутів громадянського суспільства в частині забезпечення національної безпеки України. Доводиться, що взаємодія держави і громадянського суспільства у питаннях забезпечення національної безпеки має подвійну природу. Це пояснюється тим, що, з одного боку, держава, контролюючи діяльність громадських об'єднань у процесі забезпечення національної безпеки, має на меті недопущення й нейтралізацію негативного, деструктивного впливу на систему забезпечення національної безпеки, попередження й усунення загроз національній безпеці з боку громадських об'єднань тощо. З іншого боку, сучасна демократична держава залучає громадські об'єднання до ефективної, конструктивної взаємодії у сфері національної безпеки й державного управління. В межах такої взаємодії громадські об'єднання, реалізуючи можливість контролю за діяльністю органів державної влади, сприяють законності їх функціонування і, таким чином, дотриманню прав і свобод людини і громадянина.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий статус правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення національної безпеки України» складається з трьох підрозділів і присвячений розкриттю ролі і значення правоохоронних органів України як суб'єктів забезпечення національної безпеки на основі аналізу їх законодавчо визначених повноважень.

У підрозділі 2.1 *«Правоохоронні органи України як суб'єкти забезпечення національної безпеки України»* уточнено сутність поняття правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення національної безпеки України, під якими пропонується розуміти спеціальні державні органи, створені у встановленому законодавством порядку з метою здійснення правоохоронних та правозастосовних функцій, реалізації завдань і повноважень, що є основними у їх діяльності, задля охорони та захисту прав, свобод та законних інтересів держави, суспільства, людини та громадянина, державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності держави від злочинних посягань та тероризму і забезпечення правопорядку й безпеки відповідно до законодавчо визначених компетенції, вимог і процедур.

З урахуванням положень діючого законодавства України, яке передбачає основні завдання різних за призначенням правоохоронних органів, виокремлено особливості їх адміністративно-правового статусу як суб'єктів забезпечення національної безпеки держави: є державними органами відповідно до положень чинного законодавства; здійснюють правоохоронні та правозастосовчі функції, завдання та повноваження, що є основними у їх діяльності; уповноважені на реалізацію зазначених функцій спеціальними законами; діють публічно, відповідно до встановленого законодавством порядку й процедур; використовують офіційно передбачені та дозволені методи й засоби впливу на суб'єктів правовідносин, державного примусу тощо; характеризуються специфічними вимогами щодо кадрового, організаційного, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного, методико-методологічного забезпечення; у системі забезпечення національної безпеки функціонують на засадах взаємодії, координації, субординації, ієрархічності, підпорядкованості, підконтрольності, територіальності тощо.

У підрозділі 2.2 *«Компетенція правоохоронних органів України у сфері забезпечення національної безпеки України»* розкрито компетенцію правоохоронних органів у сфері забезпечення національної безпеки України. Підкреслюється, що завданнями правоохоронних органів щодо забезпечення національної безпеки України є конкретизовані складові загальної мети забезпечення національної безпеки держави, що передбачають виконання спеціальних владних завдань. До наведеного відносяться: охорона та захист конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу держави; охорона та захист державного кордону; попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти держави, миру і безпеки людства; протидія кіберзлочинності, корупції, тероризму та іншим злочинним проявам, можливі наслідки яких безпосередньо створюють загрозу національній безпеці України; здійснення контррозвідувальних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на боротьбу зі злочинними посяганнями на національну безпеку держави; забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань; забезпечення інформаційної та кібербезпеки; підвищення поінформованості громадян про стан національної безпеки тощо.

У підрозділі 2.3 *«Спеціальні повноваження правоохоронних органів України щодо забезпечення національної безпеки України»* визначено сутність поняття повноважень правоохоронних органів щодо забезпечення національної безпеки держави. З'ясовано, що структурними елементами повноважень правоохоронних органів у межах їх адміністративно-правового статусу щодо забезпечення національної безпеки держави є: 1) обов'язки: а) здійснювати належні заходи щодо попередження та боротьби з проявами злочинності, тероризму, кіберзлочинності, що становлять загрозу національній безпеці держави; б) своєчасно виявляти, припиняти та розкривати правопорушення у сфері національної безпеки держави; в) здійснювати контррозвідувальні заходи; г) підтримувати в стані готовності засоби забезпечення національної безпеки держави; д) у межах установленної компетенції брати участь в охороні та захисті державного кордону; е) здійснювати інформаційно-аналітичну роботу в межах визначеної законодавством компетенції; є) брати участь у розробленні та реалізовувати в межах компетенції положення

стратегій, концепцій, програм у сфері національної безпеки та ін.; 2) права: а) вимагати від органів державної влади, їх посадових осіб, громадян припинення правопорушень і дій, що перешкоджають здійсненню повноважень того чи іншого правоохоронного органу; б) у межах компетенції проводити огляд осіб, речей, приміщень, транспортних засобів у разі наявних загроз національній безпеці держави; в) одержувати на письмовий запит керівника того чи іншого органу від міністерств, відомств, державних органів, підприємств, установ, організацій, військових частин, громадян та їх об'єднань дані і відомості, необхідні для забезпечення державної безпеки України; г) у межах встановленої компетенції проводити гласні й негласні оперативні заходи; д) подавати органам державної влади та місцевого самоврядування обов'язкові для розгляду пропозиції з питань національної безпеки.

Розділ 3 «Питання оптимізації адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки України» складається з трьох підрозділів і присвячений окресленню проблематики та чинників ефективності адміністрування системи забезпечення національної безпеки України, а також обґрунтуванню пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання їх адміністративно-правового статусу з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду та можливостей його адаптації в Україні.

У підрозділі 3.1 «Адміністрування системи забезпечення національної безпеки України: чинники ефективності і проблематика» обґрунтовано сутність викликів національній безпеці України і запропоновано їх класифікацію на: 1) зовнішньополітичні (міжнародний тероризм, військові конфлікти, можлива агресія з боку інших держав тощо); 2) економічні (розвиток тіньового сектору економіки, невизначеність економічних орієнтирів уряду; зниження життєвого рівня населення й т. ін.); 3) соціально-культурні (демографічні проблеми, релігійні та етнічні конфлікти тощо); 4) внутрішні (неефективне урядування, наявність протиріч між центральними і регіональними структурами влади, складна криміногенна обстановка в країні і т.д.). Обґрунтовано, що на сучасному етапі державного розвитку зазначені виклики зумовлюють необхідність налагодження ефективної системи забезпечення національної безпеки України.

На підставі проведеного аналізу констатовано низький рівень ефективності адміністрування системи забезпечення національної безпеки України. З урахуванням наведеного, обґрунтовано систему чинників, які визначають ефективність адміністрування системи забезпечення національної безпеки: 1) зовнішні (географічні, політичні, соціально-економічні та демографічні характеристики території, що обслуговується; основні напрямки і характер діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки; стан суспільного спокою в цілому; стан і рівень взаємодії владних структур і інституцій громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки держави і т.д.); 2) внутрішні (стан Служби безпеки України та інших суб'єктів забезпечення національної безпеки держави (структура, штатна чисельність і укомплектованість особовим складом, розстановка сил і засобів, технічна оснащеність і т.д.), їх безпосередня діяльність з підтримання правопорядку; імідж правоохоронних органів; оперативність всієї системи органів влади у вирішенні питань забезпечення національної безпеки України).

У підрозділі 3.2 «Зарубіжний досвід правоохоронної діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки держави та можливості його адаптації в Україні» досліджено зарубіжний досвід правоохоронної діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки держави та регулювання їх адміністративно-правового статусу. На прикладі зарубіжних держав, зокрема США, розкриваються історичні особливості формування ефективної системи адміністрування забезпечення національної безпеки: процес створення системи забезпечення національної безпеки держави найбільш активно відбувався в США; більшістю країн сучасного світу за основу була взята американська модель організації забезпечення національної безпеки; США є державою, яка суттєво впливає на геополітичну обстановку в світі. Здійснено порівняння основних функцій Ради національної безпеки США і Служби безпеки України, у результаті чого з'ясовано наступне: 1) в обох організаціях відсутня функція інтегральних оцінок безпеки і вироблення рішень стосовно комплексів загроз безпеки; 2) структура Ради національної безпеки США не тільки значно складніша, ніж структура Служби безпеки України, але ще й має підрозділи, які надають експертну інтегральну оцінку національної безпеки.

Обґрунтовано, що для вдосконалення адміністративно-правового регулювання правоохоронної діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки України необхідно розвивати участь громадянського суспільства в даному процесі на кшталт практики США. Доводиться, що Україна має достатні організаційно-правові можливості для імплементації позитивного досвіду США щодо забезпечення національної безпеки держави.

У підрозділі 3.3 «Пропозиції щодо удосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки України» сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки України. Зокрема, запропоновано: 1) чітке розмежування й усунення на законодавчому рівні дублювання, колізій, суперечностей щодо повноважень, компетенції, функцій і завдань органів державної влади – суб'єктів забезпечення національної безпеки держави у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення правопорядку, національної безпеки в цілому; 2) чітке визначення ролі й місця того чи іншого органу в системі забезпечення національної безпеки, його особливого правового статусу; 3) закріплення оптимальної організаційної структури в системі забезпечення національної безпеки держави, що дозволяє забезпечити розроблення та ефективну реалізацію державної політики у даній сфері; 4) розроблення та ухвалення Концепції та Державної цільової програми розвитку системи правоохоронних органів в Україні; 5) розроблення та прийняття Закону України «Про систему правоохоронних органів в Україні», в якому доцільно однозначно визначити та закріпити поняття правоохоронних органів, передбачити їх вичерпний перелік, ознаки та особливості, за якими той чи інший орган (наприклад, новостворений) може в майбутньому бути віднесений до правоохоронних; 6) законодавче врегулювання всієї сукупності питань державної політики у сфері забезпечення національної безпеки у Законі України «Про національну безпеку України», де слід більш предметно окреслити функції, завдання і повноваження усіх суб'єктів загальної системи забезпечення національної безпеки держави тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання – визначення сутності та особливостей адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки держави, вироблено пропозиції та рекомендації щодо удосконалення його нормативно-правового врегулювання. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети:

1. Під національною безпекою держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту необхідно розуміти систему суспільно-правових відносин, які виникають, розвиваються чи припиняються у зв'язку з необхідністю досягнення й забезпечення стану захищеності держави, суспільства, людини та громадянина, а саме: їх інтересів та цінностей, гарантованих їм прав і свобод, у тому числі державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного, оборонного потенціалу держави тощо, від внутрішніх і зовнішніх загроз і небезпек, попередження та нейтралізації їх негативного впливу з метою реалізації національних інтересів, цілей і досягнення сталого розвитку суспільства і які, відповідно, потребують адміністративно-правової охорони та захисту й регулюються нормами адміністративного права.

2. Основні особливості національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту: 1) є системним, багатоаспектним явищем; 2) розглядається в контексті базисних цінностей суспільства, а не лише національних інтересів; 3) є однією з найважливіших цілей держави і одночасно передумовою досягнення цілей та реалізації інтересів держави й суспільства; 4) не тотожна і не протиставляється державній чи суспільній безпеці, оскільки об'єктами національної безпеки є людина і громадянин, суспільство та держава, перебуваючи в тісних взаємозв'язках і взаємозалежностях; 5) одним із обов'язкових суб'єктів є носій владних повноважень у сфері національної безпеки (суб'єкти управління національною безпекою держави) щодо інших суб'єктів цих відносин; 6) є складовою міжнародної, регіональної та глобальної безпеки; 7) регулюється нормами адміністративного права тощо.

3. Суб'єкти забезпечення національної безпеки України – це система взаємодоповнюючих і взаємопов'язаних органів державної влади та місцевого самоврядування, а також громадських об'єднань, цілеспрямована діяльність яких в єдиному напрямку орієнтована й сприяє ефективному забезпеченню національної безпеки, чого неможливо досягти при одноосібній діяльності окремо взятих уповноважених державою органів чи представників недержавного сектору.

4. Основні види суб'єктів забезпечення національної безпеки України доцільно класифікувати за наступними критеріями: 1) наданих відповідно до законодавства повноважень і компетенції у сфері забезпечення національної безпеки; 2) характеру повноважень у сфері забезпечення національної безпеки; 3) рівня управлінського забезпечення національної безпеки; 4) ролі й ступеня важливості діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки; 5) спеціалізації діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки й об'єкта забезпечення національної безпеки; 6) місця знаходження й географії поширення повноважень суб'єкта забезпечення національної безпеки.

5. Органи державної влади, наділені повноваженнями у сфері забезпечення національної безпеки держави, а саме: Президент України; Рада національної безпеки і оборони України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; центральні органи виконавчої влади; правоохоронні органи; органи судової влади; органи прокуратури; Національний банк України; органи місцевого самоврядування, посідають провідне місце в системі суб'єктів забезпечення національної безпеки України.

6. Значення органів місцевого самоврядування в системі суб'єктів забезпечення національної безпеки України полягає в тому, що вони у межах наданих їм делегованих їм згідно із законодавством повноважень є нижчою ланкою управління в системі забезпечення національної безпеки і, відповідно, здійснюють управлінські заходи «на місцях» безпосередньо, виходячи з потреб тієї чи іншої адміністративно-територіальної одиниці.

7. До правових можливостей громадських об'єднань щодо забезпечення національної безпеки України віднесено такі: 1) здійснення громадського контролю за діяльністю суб'єктів системи забезпечення національної безпеки – як державним, так і недержавним секторами; 2) налагодження та реалізація взаємодії з органами державної влади – суб'єктами забезпечення національної безпеки; 3) моніторинг, виявлення і попередження небезпек і загроз національній безпеці, аналіз стратегій і шляхів вирішення наявних проблем, розроблення рекомендацій; 4) залучення широких верств населення до обговорення проблеми й безпосереднього процесу забезпечення національної безпеки; 5) здійснення пропаганди патріотизму; 6) здійснення та захист прав і свобод громадських об'єднань та їх членів; 7) проведення мирних зібрань.

8. Правоохоронні органи як суб'єкти забезпечення національної безпеки України – це спеціальні державні органи, створені у встановленому законодавством порядку з метою здійснення правоохоронних та правозастосовних функцій, завдань і повноважень, що є основними у їх діяльності, задля охорони та захисту прав, свобод та законних інтересів держави, суспільства, людини та громадянина, державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності держави від злочинних посягань та тероризму, забезпечення правопорядку й безпеки відповідно до законодавчо визначених компетенції, вимог і процедур.

9. Основними завданнями правоохоронних органів щодо забезпечення національної безпеки України є: 1) охорона та захист конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу держави; 2) охорона та захист державного кордону; 3) попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти держави, миру і безпеки людства; 4) протидія кіберзлочинності, корупції, тероризму та іншим злочинним проявам, можливі наслідки яких безпосередньо створюють загрозу національній безпеці України; 5) здійснення контррозвідувальних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на боротьбу зі злочинними посяганнями на національну безпеку держави; 6) забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань; 7) забезпечення інформаційної та кібербезпеки; 8) підвищення поінформованості громадян про стан національної безпеки.

10. Основні виклики національній безпеці України доцільно класифікувати таким чином: 1) зовнішньополітичні (міжнародний тероризм, військові конфлікти, можлива агресія з боку інших держав, недосконалість інституту міжнародного права і міжнародних механізмів забезпечення безпеки, посилення зовнішнього впливу через важелі економічної політики тощо); 2) економічні (вплив світової фінансової кризи, глобальне поширення незаконних видів фінансової та іншої діяльності, розвиток тіньового сектору економіки, невизначеність економічних орієнтирів уряду, зниження життєвого рівня населення й т. ін.); 3) соціально-культурні (демографічні проблеми, релігійні та етнічні конфлікти, невизначеність соціальних орієнтирів тощо); 4) внутрішні (неефективне урядування, наявність протиріч між центральною і регіональною владою, складна криміногенна обстановка в країні; різноманітність загроз для особистості, суспільства і держави).

11. Наразі виникає нагальна потреба в своєчасному ефективному адмініструванні системи забезпечення національної безпеки України, стан якої може характеризуватися як нестабільний. Оскільки одним із найважливіших принципів забезпечення національної безпеки є дотримання балансу життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, стабільним можна вважати стан при збереженні балансу національних інтересів. Нестабільна оперативна обстановка має місце при загостренні протиріч в різних сферах життєдіяльності, що призводить до дисбалансу життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави.

12. Основними чинниками ефективності адміністрування системи забезпечення національної безпеки України є: 1) зовнішні – компоненти, що характеризують правопорядок як об'єкт впливу Служби безпеки України: географічні, політичні, соціально-економічні та демографічні характеристики території, що обслуговується; установки концептуального середовища, що визначають загальні соціально-політичні завдання, основні напрямки і характер діяльності Служби безпеки України та інших державних і громадських організацій з підтримки правопорядку, стан і діяльність державних органів і громадських організацій, що взаємодіють зі Службою безпеки України в підтримці правопорядку; стан суспільного спокою в цілому; стан і рівень взаємодії владних структур і інституцій громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки держави і т.д.; 2) внутрішні – компоненти, що відображають стан Служби безпеки України та інших суб'єктів забезпечення національної безпеки держави (структуру, штатну чисельність і укомплектованість особовим складом, розстановку сил і засобів, технічну оснащеність і т.д.); безпосередня діяльність з підтримання правопорядку (розкриття злочинів, розшук злочинців, виявлення правопорушень, їх адміністративна практика, якість розслідування та ін.); імідж правоохоронних органів; оперативність всієї системи органів влади у вирішенні питань забезпечення національної безпеки України.

13. Наявний на сьогодні низький рівень ефективності адміністрування системи забезпечення національної безпеки України передбачає такі складові: 1) неналежне наукове обґрунтування та методологічне забезпечення процесу адміністрування системи забезпечення національної безпеки; 2) безсистемність, фрагментарність, галузева неузгодженість, технічна недосконалість адміністративно-правових норм у сфері забезпечення національної безпеки держави, їх змістовна невідповідність (неадекватність, неактуальність) у сфері забезпечення національної безпеки держави

реаліям сьогодення; 3) непоодинокі випадки відсутності реальних можливостей здійснення тих чи інших запланованих урядом заходів адміністративно-правового регулювання; 4) втрата відповідності адміністративно-правових норм в процесі їх реалізації вихідним цілям адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки держави; 5) фактичне дублювання функцій, завдань і повноважень органів державної влади – суб'єктів забезпечення національної безпеки України; 6) відсутність чіткого законодавчого закріплення засад взаємодії і координації суб'єктів забезпечення національної безпеки України – меж компетенції, підстав, обставин тощо; наразі в положеннях спеціальних законів щодо функціонування того чи іншого державного органу містяться вказівка на доцільність взаємодії і перелік учасників такої взаємодії, причому не завжди вичерпний; 7) відсутність єдиного координуючого органу з виключною компетенцією в даному напрямку; 8) недостатній розвиток міжнародної взаємодії з питань забезпечення національної безпеки й імплементації ефективних світових практик, норм і стандартів у досліджуваній сфері; 9) недостатній рівень фінансування; 10) низький рівень кваліфікації службовців; 11) неналежне інформаційне забезпечення і т.д.

14. Пропозиціями щодо вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки України є: 1) прийняття Концепції та Державної цільової програми розвитку системи правоохоронних органів в Україні; 2) прийняття Закону України «Про систему правоохоронних органів в Україні», де слід визначити поняття правоохоронних органів, їх вичерпний перелік, ключові ознаки та особливості, за якими той чи інший орган (наприклад, новостворений) може в майбутньому бути віднесений до правоохоронних, та інші засади функціонування та взаємодії правоохоронних органів, не дублюючи норми існуючих правових актів, а доповнюючи їх та усуваючи існуючі колізії і недоліки чинного законодавства; 3) внесення змін до чинного законодавства з метою узгодження повноважень правоохоронних органів й усунення дублювання повноважень; 4) системне врегулювання всіх аспектів державної політики у сфері забезпечення національної безпеки у Законі України «Про основи національної безпеки України», з предметним окресленням функцій, завдань і повноважень усіх суб'єктів загальної системи забезпечення національної безпеки держави.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Чумаченко С. В. Історичні джерела правового забезпечення і становлення національної безпеки України / С. В. Чумаченко // Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. – 2015. – Вип. 765. – С. 26–30.

2. Filip S., Starodubcev A., Chumachenko S. The basic stages of development of the regional national security concept of Ukraine / S. Filip, A. Starodubcev, S. Chumachenko // Verejná správa a regionálny rozvoj. – 2015. – № 2. – Volume XI. – P. 78–82.

3. Чумаченко С. В. Зарубіжний досвід правоохоронної діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки держави / С. В. Чумаченко // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – Вип. 2. – С. 213–216.

4. Чумаченко С. В. Полномочия правоохранительных органов Украины по обеспечению национальной безопасности Украины / С. В. Чумаченко // Право и Закон. – 2016. – № 4. – С. 146–151.

5. Чумаченко С. В. Місце та особливості органів державної влади у системі суб'єктів забезпечення національної безпеки України / С. В. Чумаченко // Європейські перспективи. – 2017. – № 1. – С. 31–36.

6. Чумаченко С. В. Поняття та види суб'єктів забезпечення національної безпеки України / С. В. Чумаченко // Право UA. – 2017. – № 1. – С. 17–21.

7. Чумаченко С. В. Завдання та функції правоохоронних органів України щодо забезпечення національної безпеки / С. В. Чумаченко // Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування: міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 10–11 лип. 2015 р. – Київ: Центр прав. наук. дослідж., 2015. – С. 101–103.

8. Чумаченко С. В. Поняття, види та особливості правоохоронних органів України як суб'єктів забезпечення національної безпеки / С. В. Чумаченко // Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази України як основи сталого розвитку суспільства: міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 4–5 верес. 2015 р. – Харків: Східноукр. наук. юрид. орг., 2015. – С. 63–66.

9. Стародубцев А. А., Чумаченко С. В. Современная концепция политического глобализма как основа правового обеспечения национальной безопасности Украины / А. А. Стародубцев, С. В. Чумаченко // Collection of materials of the 5nd International scientific conference «Problems and prospects of territories' socio-economic development», Opole, 4–5 april 2016. – The Academy of Management and Administration in Opole. – P. 72–73.

10. Чумаченко С. В. Значення органів місцевого самоврядування у системі суб'єктів забезпечення національної безпеки України / С. В. Чумаченко // Стан та перспективи розвитку юридичної науки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 2–3 верес. 2016 р. – Дніпро: ГО «Правовий світ», 2016. – С. 75–77.

АНОТАЦІЯ

Чумаченко С. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2017.

Дисертаційна робота присвячена визначенню сутності та особливостей адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення національної безпеки України та шляхів удосконалення його нормативно-правового забезпечення. Особливу увагу приділено проблематиці національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту. Досліджуються сутність та особливості національної безпеки держави, поняття та види суб'єктів забезпечення національної безпеки України. З'ясовуються місце, значення та особливості органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань у системі суб'єктів забезпечення національної безпеки України. Визначено та

охарактеризовано сутність, види та особливості правоохоронних органів України як суб'єктів забезпечення національної безпеки України, їх завдання, функції та повноваження у визначеній сфері. Аналізуються чинники, що впливають на якість забезпечення національної безпеки України. Акцентується увага на проблемах взаємодії та координації між суб'єктами забезпечення національної безпеки України, пропонуються шляхи удосконалення правового регулювання їх діяльності з урахуванням зарубіжного досвіду та можливостей його адаптації в Україні.

Ключові слова: національна безпека, адміністративно-правова охорона, суб'єкти забезпечення безпеки держави, правоохоронні органи, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, Служба безпеки України.

АННОТАЦІЯ

Чумаченко С. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Харьков, 2017.

Диссертационная работа является одним из первых в украинской юридической науке комплексных теоретико-правовых исследований административно-правового статуса субъектов обеспечения национальной безопасности Украины и путей совершенствования соответствующего нормативно-правового регулирования. Особое внимание уделено проблематике национальной безопасности государства как объекта административно-правовой охраны и защиты с позиций современного состояния национальной безопасности Украины, растущего количества рисков, опасностей и угроз национальной безопасности государства.

Обосновывается необходимость совершенствования системы обеспечения национальной безопасности, которое возможно лишь при построении и закреплении оптимальной структуры субъектов национальной безопасности, четком распределении их функций и полномочий. При этом отмечается, что на нынешнем этапе развития государственности характерны неоднозначность в определении структуры, задач и целей субъектов обеспечения национальной безопасности, дублирование функций, отсутствие их рационального распределения, а также надлежащего взаимодействия, что является одним из факторов низкого качества обеспечения национальной безопасности государства.

Исследованы сущность и особенности национальной безопасности государства как объекта административно-правовой охраны и защиты, понятие и виды субъектов обеспечения национальной безопасности Украины. Охарактеризованы место, значение и особенности органов государственной власти, органов местного самоуправления и объединений граждан в системе субъектов обеспечения национальной безопасности Украины. Уточняются сущность, виды и особенности правоохранительных органов как субъектов обеспечения национальной безопасности, их задачи, функции и полномочия по обеспечению национальной безопасности Украины. Анализируются факторы, влияющие на качество

обеспечения национальной безопасности Украины. Акцентируется внимание на проблемах взаимодействия и координации между субъектами обеспечения национальной безопасности Украины, предлагаются пути совершенствования правового регулирования их деятельности с учетом зарубежного опыта и возможностей его адаптации в Украине.

Ключевые слова: национальная безопасность, административно-правовая охрана, субъекты обеспечения безопасности государства, правоохранительные органы, органы государственной власти, органы местного самоуправления, общественные объединения, Служба безопасности Украины.

SUMMARY

Chumachenko S. V. Administrative and Legal Status of the Subjects of Ensuring National Security of Ukraine. – The manuscript.

The thesis stands for a degree of Candidate of Sciences in Law, speciality 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law. – V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2017.

The thesis is focused on defining the nature and characteristics of administrative and legal status of the subjects of ensuring national security of Ukraine and the ways of its improvement. Particular attention is paid to the problem of national security of the state as the object of administrative and legal protection and security. In this regard, the author has researched the nature and characteristics of national security of the state, concepts and types of the subjects of ensuring national security of Ukraine. The place, significance and characteristics of the state authorities, local self-governments and public associations within the system of the subjects of ensuring national security of Ukraine have been elucidated. The author has clarified the nature, types and features of law enforcement agencies of Ukraine as the subjects of ensuring national security of Ukraine, their tasks, functions and powers in regard to ensuring national security of Ukraine. The factors that influence the quality of ensuring national security of Ukraine have been analyzed. Special attention is focused on the problems of cooperation and coordination between the subjects of ensuring national security of Ukraine; the ways of improving legal regulation of their activities considering international experience and opportunities of its adaptation in Ukraine have been suggested.

Key words: national security, administrative and legal protection, subjects of ensuring the state's security, law enforcement agencies, state authorities, local self-governments, public associations; the Security Service of Ukraine.